

Handledningsmaterial för lärare

Boken som blev en teaterföreställning

Ankomsten – The Arrival, av den australiensiske författaren och konstnären Shaun Tan, publicerades 2006, efter fem års arbete. Boken belönades med ALMA-priset 2011. Juryns motivering:

En vägvisare till bilderbokens nya möjligheter.

Shaun Tan är en virtuos, visuell berättare, en vägvisare till bilderbokens nya möjligheter. Hans bildvärldar utgör ett eget kosmos där inget är självklart och allt är möjligt. Minnet av barndomen och uppväxttiden är fasta referenspunkter men bildberättandet är universellt och berör alla oavsett ålder. Bakom ett överdåd av minutiöst detaljerade bilder, av civilisationskritik och historia i symbolisk gestaltning finns en påtaglig värme. Människan är alltid närvarande och Shaun Tan gestaltar såväl vårt sökande som vårt utanförskap. Han förenar briljant magiskt berättande med djup humanism.

<http://www.alma.se/sv/pristagare/2011-pristagare/>

Fem år efter ALMA-priset har vi iscensatt boken i en magisk föreställning om att börja om på nytt: *Ankomsten – där ingen känner ditt namn*. *Ankomsten* handlar om en man som lämnar sin familj för att söka lyckan i ett främmande land. Han anländer till en plats där ingen förstår vad han säger. Han är samma person men allt annat är annorlunda.

Att göra före föreställningen

Ta fram *Ankomsten* från biblioteket så klassen får bekanta sig med berättelsen och hur författaren/konstnären arbetar. Kanske har ni arbetat med hans bildvärld innan i skolan? Om inte så blir det ett spännande och fantasieggande möte. Låt eleverna "läsa" boken och diskutera hur de tolkar bilderna. Samla alla tolkningar. De blir ännu mer intressanta när ni sen diskuterar och jämför efter föreställningen.

En recension från SvD 2010 finns här:

<http://www.svd.se/ordlost-masterverk-tecknat-i-sepiatoner/om/kultur:litteratur>

Läs gärna den tillsammans med klassen.

Berätta om författaren. Shaun Tan är själv andragenerationens invandrare precis som många av de elever vi möter i dagens svenska skola. Man kan kanske också hitta någon som har släktingar som har utvandrat från vårt land till Amerika, för några generationer sedan. Vi är övertygade om att det finns massor av erfarenheter som eleverna kan ta med sig in i föreställningen. Olika människor ser den på olika sätt.

Besök gärna Shaun Tans fantastiska hemsida: <http://www.shauntan.net/>

Här är ett youtubeklipp där författaren pratar om boken:

<https://www.youtube.com/watch?v=xzCfs5qW1-s>

Och här är ett utdrag av pristalet:

<http://www.svd.se/lat-oss-lik-pippi-hogljutt-protestera>

Fundera på orden: flykt och ankomst

Alltid och överallt finns flykten som ett tvång eller alternativ i mänsklighetens historia. Vi och våra förfäder har flytt från fattigdom, miljökatastrofer, krig etc. Eller kanske från ett destruktivt förhållande? Ibland flyr hela samhällen, bortdrivna av krig och hot. Ibland flyr vi tillsammans med familjen eller vännerna men ibland flyr vi bort alldeles ensamma utan nära och kära. Det kan vara av nödtvång eller helt enkelt lust och nyfikenhet.

Vad betyder ordet flykt för dig? När vi tittar på historien så står ordet oftast för något negativt. Varför finns det inget positivt ord för att lämna det gamla och börja något nytt? Orden avresa, avfärd och avgång täcker inte alls in begreppet att lämna allt. Ordet flykt förknippas allt som oftast med tvång och ofrivillighet. Vad ska vi kalla det när vi bara vill vända blad och gå vidare. Lämna det gamla och gå mot något nytt med tillförsikt? Lämnan? Låt klassen fundera och diskutera. Kanske kan ni hitta ett nytt bättre ord.

Fundera också på varför titeln är just Ankomsten och inte flykten? Synonymlexikonet ger anländande, framkomst men också födelse. Kanske föds man på nytt.

Under föreställningen

Det låter väl konstigt att ha instruktioner för lärare under själva föreställningen, men tänk vad härligt att få syn på elevernas reaktioner här och nu. Ta med penna och papper, det är i alla fall vårt tips. Fånga reaktionerna. Och förstås även dina egna. Ankomsten är verkligen en föreställning som väcker tankar, minnen och känslor.

Övningar efter föreställningen

Här kan ni välja och vraka, lägga till och dra ifrån. Se dessa övningar som inspiration. Du anpassar förstås idéerna efter den tid du har till förfogande och vad du tror att klassen klarar av eller vill. Det fantastiska med Ankomsten är ju att man inte behöver kunna språket för att förstå. Det är kanske snarare en fördel att inte göra det. Kasta er ut i det okända.

Se rubrikerna som sökhjälp. Det går utmärkt att kombinera och ändra övningarna efter eget skön.

BILD

1. Bildberättelse

Låt eleverna göra en egen bildberättelse. Det kan vara från deras egna liv eller någon de känner, eller någon från föreställningen. Fantasi eller verklighet.

Berätta endast i bilder, inga ord. De kan få skissa på ett synopsis först med stödord men sen får bilderna tala. Använd:

- Mobilkamera
- Teckningar
- Målningar
- Annat alternativ

Berättelsen ska ha en början, ett mitt och ett slut.

Välj tillsammans hur presentationerna ska gå till. Power – point eller väggutställning, kanske ett häfte att dela ut? Kanske har klassen en egen hemsida? Man kan också låta eleverna själva bestämma metoder. Ju fler desto roligare. Visa gärna upp resultaten för en annan klass.

2. Bild/symbolanalys

Här kan ni använda boken. Det går också bra att projicera bilder på väggen. I boken nämner Tan bland annat bilder från New York vid förra sekelskiftet och bilder från Andra Världskriget som inspiration. Välj själv ut bilder som kan tolkas på många olika sätt eller låt eleverna hitta egna bilder på internet eller på biblioteket och inspirera varandra.

Samtala om bilden/bilderna. Vad berättar de? Tans bilder är fulla av symboler. Diskutera och tolka. Varför tror ni att han använder symbolerna? Vad betyder de?

- Vad är en symbol?
- Varför använder man symboler?
- Teckna egna bilder med eller utan symboler.
- Lägg till en skrivövning om ni vill. Hitta på egna ord som betecknar symbolerna.
- Gör bildtexter eller låt, precis som Shaun Tan, bilderna tala för sig själva.
- Gör en utställning.

Titta på detta spännande projekt med språkintröskselever:

http://www.brorhjorthshus.se/projekt_ankomsten.pdf

DRAMA/GESTALTNING

1. Ordlös kommunikation

Arbeta i par:

1. Prata med någon som talar ett annat språk som du inte förstår. Använd tecken, händer, rita, försök att göra dig förstådd.
2. Låtsas att du inte förstår. Behandla den andre som en främling.
3. Använd annorlunda sätt att hälsa på varandra för att förvirra den andra.

Diskutera hur det känns att vara utanför mänsklig kommunikation.

2. Iakttagelser/gestaltningar

Huvudpersonen i pjäsen/boken känner sig mycket vilsen i mötet med det nya. Hur märktes det? Tänk tillbaka och analysera:

- Hur gestaltas vilsenheten i pjäsen?
- Hur användes scenen och rekvisitan?
- Hur används dialogen och ansiktsuttrycken?

Låt eleverna göra egna rollspel där de ska gestalta vilsenhet, osäkerhet och ensamhet. Ett bra sätt att förstå andra och kanske också en själv. Detta kan göras med eller utan dialoger, på vilket eller vilka språk som helst.

SKRIV

1. Papperssvalor

- Skriv hälsningar hem - eller bort på ett A4-ark. Det funkar också med önskningar.
- Vik papperssvalor.
- Gör en mobil av alla svalor, eller...
- ...häng svalorna i ett träd på skolgården.
- Bjud in en annan klass att plundra trädet.
- Skriv en fin inbjudan och ordna en liten fest.
- Eller singla ut hälsningarna genom fönstret och låt andra elever fånga upp dem.

2. Skriv en dialog

- Skriv en monolog/dialog utifrån en scen och/eller en bild i boken.

- Skriv en inre monolog utifrån en scen och/eller bild i boken.

Det här är en enskild skrivuppgift men den kan förstås både spelas eller läsas upp i klassrummet.

3. Skriv ett brev

Förklara för eleverna vad ett Amerikabrev var för något. Brevet hem var för många en livlina, både för mottagaren och för avsändaren. I breven (gårdagens mobiltelefoner) kunde man hålla kontakt med det gamla. Men det var ett långsamt sätt och väntan och längtan var svår. I breven berättade emigranterna om sina nya liv i Amerika. De ville inte oroa sina släktingar och var ofta överdrivet positiva i sina omdömen om det nya landet.

Du har kommit till en främmande plats. Skriv ett brev hem och berätta. Den främmande platsen kan säkert vara Sverige för många.

Hitta gamla Amerikabrev på internet. Försök läsa dem som inspiration. Tips för lärare här:

<http://lrbloggar.se/annikasjodahl/ett-brev-hem-om-emigranter-och-immigranter/>

4. Insändare

Skriv en insändare eller debattartikel utifrån:

- Tema flyktingar
- Tema rasism
- Tema flykt
- Annat tema som klassen väljer

Här skriver författaren Jonas Hassen Khemiri om rasismens betydelse för den som i hela sitt liv har upplevt den in på bara huden. Låt eleverna läsa som inspiration.

DN 13/3 2013 <http://www.dn.se/kultur-noje/basta-beatrice-ask/>

LÄS, LYSSNA OCH SKRIV

Poesi

Läs högt i klassen tre utvalda dikter:

- *Flyktningbarnens bön* av Víctor Rojas
- *Kommer någon* av Nelly Sachs
- *Flykten valde oss* av Stig Dagerman

Alla tre finns i boken Flykten valde oss, Dikter om att fly från sitt land, En bok för alla 1999

Låt eleverna ta med egna favoritdikter och läsa upp. Gärna på andra språk än svenska.

Skriv dikter på tema:

- Ankomst
- Flykt
- Exil
- Resa
- Valfritt tema

Man kan skriva orden på små lappar och låta eleverna dra en lapp och sen skriva om temat.

SAMTALA/DISKUTERA

1. Om flykt

Ett av världslitteraturens stora verk, Odyssén, handlar om Odysseus, sagohjälten och kungen över Ithaka och öarna utanför Greklands västra kust. Han slogs i det trojanska kriget och under hemfärden från Troja (i dagens Turkiet) efter krigsslutet upplevde Odysseus många och märkvärdiga äventyr som skildras i boken. Efter tjugo års irrfärder återsåg han till slut sitt fädernesland och återförenades med sin familj.

Flykten, frivillig eller påtvingad, tycks finnas överallt och i alla tider, beskriven av många i olika tider och kulturer. Odysseus reste ut och längtade hem men det finns också de som längtar bort. Världen är full av människor som vill vara någon annanstans.

Någon har sagt att all skönlitteratur handlar om att resa bort och längta hem. I tanke eller handling. Mannen i boken/pjäsen reser bort men kommer inte hem. Familjen kommer till honom istället. Det är väl också ett sätt att komma hem?

- Vad händer när man tvingas bort?
- När man rycks upp med rötterna?
- När man förlorar allt och kanske alla?
- Eller reser frivilligt?
- Vad är ett hem? Vilken plats kallar du ditt hem?
- Kan ett hem vara som i sången: where I lay my hat?

Diskutera med eleverna.

2. Om minnen

På nätet finns en uppsjö av gamla, anonyma fotografier och vykort. Ni kanske har några hemma. En av Shaun Tans inspirationskällor var ett gammalt foto från 1912 med en tidningspojke som ropar ut nyheten om Titanics förlisning. En annan var gamla vykort från förra sekelskiftets New York.

- Var finns våra minnen?
- I hjärtat?
- På ett fotografi?
- I ett brev?
- På facebook?

Be eleverna ta med några minnessaker, kanske från barndomen. Vad består? Vad är förgängligt? Vad är evigt? Berätta.

KÄNN

Kappsäcken

Be eleverna att packa alla sina saker de får ner i en liten väska eller ryggsäck. Vad är viktigt, viktigast?

Gör det på tid. Tre minuter. Du måste fly!

Skriv ner på en lista. Motivera era val för varandra. Vad är oundgängligt? Vad är onödigt?

Efter denna övning, be eleverna att ta bort hälften. Båten sjunker. Halva packningen måste slängas över bord.

Hur känns det? Vad kommer de att sakna mest?

En bra övning att diskutera överflödssamhället utifrån. Vi kan ingenting ta med oss när vi går, som det står i sången.

PROJEKTARBETE

Om flyktingar genom tiderna

Jämför bokens sena 1800-tal med dagens flyktingströmmar. Vi har matats med hemiska bilder på TV från till exempel Ungern, land efter land i Europa satte upp taggtråd för att mota bort människor som flytt för sina liv. Men vi har också sett hjärtevärmade bilder från Sverige och Tyskland där många människor försökte

hjälpa till med mat, filter och lite vänlighet. Låt eleverna söka och sammanställa information, ensamma, i par eller i grupp.

- Hur togs flyktingarna emot i Amerika när vi svenskar flydde dit?
- Hur tas flyktingar emot i USA idag? Ett presidentval stundar där en av kandidaterna är öppet rasistisk. Jämför!
- Leta upp nyhetsinslag från Europa, främst från hösten 2015 då människor strömmade hit. Till fots eller i skrangliga båtar över Medelhavet.
- Hur såg de båtar som dåtidens Karl – Oskar och Kristina åkte över Atlanten med? Jämför med dagens flytande gummibaljor.

Vi behöver inte säga mer, här finns en djungel att ösa ur för ett längre projektarbete i till exempel historia eller samhällskunskap. Ankomsten ger massor av inspiration till det.

Om man vill koppla ihop svenska ämnet kan man till exempel läsa Vilhelm Mobergs utvandrarserie. Den kan jämföras med Ola Larsmos nyutkomna bok om Swede Hollow. Det finns massor av skönlitteratur om temat.

Massor av intressanta och roliga fakta om utvandringen finns i Ulf Beijboms bok *Amerika, Amerika!* från 1977.

Vi hoppas att ni lärare och era elever får stor glädje av föreställningen och önskar er lycka till med de övningar ni väljer!

Glöm inte att teater ger gemensamma minnen som räcker länge. Kanske ännu längre med deltagande övningar.

